

RECENZJA

osiągnięć naukowych dr. Tomasza Zwęglińskiego
sporządzona w postępowaniu o nadanie stopnia naukowego doktora habilitowanego

I PODSTAWA WYDANIA RECENZJI

Uchwała Rady Dyscypliny Naukowej Nauki o Bezpieczeństwie Akademii Pożarniczej nr 35/23 z dnia 29 listopada 2023 r. w sprawie powołania Komisji Habilitacyjnej w postępowaniu w sprawie nadania stopnia doktora habilitowanego Panu st. bryg. dr. inż. Tomaszowi Zwęglińskiemu w dziedzinie nauk społecznych w dyscyplinie nauki o bezpieczeństwie.

II INFORMACJE OGÓLNE O KANDYDACIE

Pan dr Tomasz Zwęgliński jest absolwentem Szkoły Głównej Służby Pożarniczej (studia I stopnia, inżynier pożarnictwa, 2001 oraz studia II stopnia, magister inżynier pożarnictwa, 2003). Poza tym ukończył studia podyplomowe z zakresu: Zarządzania w stanach zagrożeń (Szkoła Główna Służby Pożarniczej, 2004); Bezpieczeństwa i ochrony człowieka w środowisku pracy (Politechnika Warszawska/Centralny Instytut Ochrony Pracy Państwowy Instytut Badawczy w Warszawie, 2011); CBRN Security Manager (Uniwersytet Łódzki, 2018).

Stopień naukowy doktora nauk o obronności w specjalności dydaktyka obronna ww. uzyskał na Wydziale Zarządzania i Dowodzenia Akademii Obrony Narodowej w Warszawie w 2012 r. na podstawie przedstawionej rozprawy doktorskiej pt. *Przydatność szkoleń prowadzonych metodą kształcenia na odległość do podniesienia świadomości społecznej o reagowaniu na zagrożenia*. Promotorem był Pan prof. dr hab. Stanisław Śladkowski.

Kariera zawodowa oraz naukowo-dydaktyczna Habilitanta od 2008 r. związana jest głównie z Akademią Pożarniczą (wcześniej Szkoła Główna Służby Pożarniczej), w której zajmował m.in. stanowiska i funkcje: kierownika Zakładu Ochrony Ludności i Obrony Cywilnej Katedry Bezpieczeństwa Wewnętrznego Wydziału Inżynierii Bezpieczeństwa Cywilnego (2014-2015), kierownika Katedry Bezpieczeństwa Wewnętrznego Wydziału

Inżynierii Bezpieczeństwa Cywilnego (2015-2019), lidera dyscypliny naukowej Nauki o bezpieczeństwie (2019-2020), dyrektora Instytutu Bezpieczeństwa Wewnętrznego, przewodniczącego Rady Dyscypliny Naukowej Nauki o bezpieczeństwie (2019-2020), a od 2020 r. adiunkta w Instytucie Bezpieczeństwa Wewnętrznego.

Doświadczenie zawodowe Habilitant nabył również w ramach uczestnictwa w krajowych kursach i szkoleniach zawodowych oraz w międzynarodowych kursach eksperckich Unijnego Mechanizmu Ochrony Ludności, a także Połączonego Centrum Programu ONZ ds. Środowiska (UNEP) i Biura ONZ ds. Koordynacji Pomocy Humanitarnej (UN OCHA) przeprowadzonych m.in. w Austrii, Holandii, Szwecji, Włoszech i Słowenii.

Taka syntetycznie ujęta charakterystyka rozwoju zawodowego i naukowego dr. Tomasza Zwęglińskiego pozwala na wyrażenie opinii, że powinien być on dobrze przygotowany do realizacji zadań naukowo-badawczych i dydaktyczno-organizacyjnych.

III. DZIAŁALNOŚĆ DYDAKTYCZNA, ORGANIZATORSKA I POPULARYZUJĄCA NAUKĘ

W okresie podlegającym ocenie Habilitant brał aktywny udział w krajowych i międzynarodowych konferencjach naukowych, w tym jako prelegent (37) oraz członek komitetów naukowych (59). Na podkreślenie zasługuje fakt, że kilkakrotnie realizował cykl wykładów (10) i zajęć w uczelniach wyższych i w instytucjach naukowych. Jednocześnie prowadził zajęcia dydaktyczne na studiach I i II stopnia, studiach podyplomowych oraz szkoleniach i kursach zawodowych.

Dr Tomasz Zwęgliński jest autorem oraz współautorem wielu programów nauczania na studiach. Współtworzył również programy szkoleniowe (m.in. w ramach konkursów Komisji Europejskiej) i uczestniczył w nich w charakterze kierownika, wykonawcy-trenera oraz ewaluatora.

Ponadto w ramach działalności organizacyjnej:

- nadzorował i koordynował prace związane z kształceniem na I i II stopniu studiów;
- pełnił funkcję opiekuna specjalności: Bezpieczeństwo europejskie na II stopniu studiów oraz specjalności Ochrona ludności na I stopniu studiów na kierunku Bezpieczeństwo wewnętrzne;
- był współtwórcą Studenckiego Koła Naukowego „Domena Bezpieczeństwa”;
- zainicjował uzyskanie przez SGSP Karty uczelnianej ERASMUS oraz był wieloletnim koordynatorem uczelnianego programu ERASMUS i ERASMUS+;

- był inicjatorem i członkiem zespołu organizacyjnego Europejskich Warsztatów Ratowniczych;
- był współorganizatorem i uczestnikiem międzynarodowych ćwiczeń sztabowych i poligonowych.

Ważną część działalności dydaktycznej stanowiło kierowanie pracami kwalifikacyjnymi. Był promotorem (53) prac dyplomowych oraz opiekunem (10) prac końcowych na studiach podyplomowych dla strażaków ubiegających się o pierwszy stopień oficerski.

Do głównych osiągnięć w tym obszarze zaliczam także pełnienie funkcji promotora pomocniczego zakończonych trzech przewodów doktorskich, jak również uczestnictwo w zagranicznych (5) i krajowych (2) stażach naukowo-dydaktycznych.

Habilitant jest członkiem komitetów redakcyjnych i rad naukowych krajowych oraz międzynarodowych czasopism naukowych.

Zdobyta wiedza i doświadczenie, umożliwiła Habilitantowi recenzowanie prac kwalifikacyjnych, monografii, artykułów naukowych oraz przedsięwzięć naukowych.

W ramach działalności popularyzującej naukę dr Tomasz Zwęgliński brał udział w charakterze eksperta w dokumentalnym filmie popularno-naukowym, programach telewizyjnych oraz udzielał wywiadów dla rozgłośni radiowych.

Dr Tomasz Zwęgliński za swoją działalność był również wielokrotnie nagradzany, wyróżniany i odznaczany m.in. przez Ministra Spraw Wewnętrznych i Administracji, Komendanta Głównego PSP, Rektora-Komendanta Szkoły Głównej Służby Pożarniczej oraz instytucje zagraniczne.

W mojej ocenie działalność dydaktyczna, organizatorska (która niejednokrotnie wykracza poza standardowe obowiązki nauczyciela akademickiego), popularyzująca naukę oraz zakres współpracy międzynarodowej Pana dr. Tomasza Zwęglińskiego jest znacząca i zasługuje na uznanie, nie budzi wątpliwości co do wypełnienia kryteriów stawianych kandydatom do stopnia naukowego doktora habilitowanego.

IV. OCENA DOROBKU I AKTYWNOŚCI NAUKOWEJ

W całym okresie działalności naukowej dorobek *Kandydata* koncentrował się wokół problematyki bezpieczeństwa powszechnego, przy czym po obronie rozprawy doktorskiej można wyodrębnić główny nurt badawczy ukierunkowany na problematykę zarządzania kryzysowego i ochrony ludności. Dorobek naukowy obejmuje monografie, artykuły, prace naukowo-badawcze oraz projekty rozwojowe.

Dorobek Habilitanta jest interesujący pod względem ilościowym. Wykaz osiągnięć naukowych zawiera opublikowane prace od 2007 r., a szczegółowe wyliczenie tych publikacji obejmuje następujące pozycje:

- monografie (1 samodzielna i 2 współautorskie),
- 35 publikacji w czasopismach naukowych,
- 23 rozdziały w monografiach naukowych,
- 9 redakcji naukowych monografii.

Na szczególną uwagę zwracają uzyskane przez Kandydata wskaźniki naukometryczne opublikowanych artykułów w poszczególnych bazach, tj.:

- sumaryczny Impact Factor publikacji naukowych, zgodnie z rokiem opublikowania – 18,921;
- liczba cytowań publikacji według bazy: Web of Science – 37, Google Scholar – 234, Reasearch Gate – 166, Scopus – 54;
- indeks Hirscha opublikowanych publikacji: Web of Science – 3; Google Scholar – 10, Reasearch Gate – 7, Scopus – 4.

Publikacje cytowane były w kraju i za granicą, w tym w: Polsce, Arabii Saudyjskiej, Austrii, Bułgarii, Chinach, Finlandii, Grecji, Hiszpanii, Holandii, Hong-Kongu, Indiach, Iraku, Iranie, Kanadzie, Katarze, Korei Południowej, Malezji, Stanach Zjednoczonych, Turcji, Wielkiej Brytanii i Włoszech.

Ważnym elementem działalności naukowej Kandydata do stopnia naukowego doktora habilitowanego jest udział w projektach badawczych:

- kierował i brał udział w realizacji 19. projektów badawczych, zarówno krajowych, jak i międzynarodowych (9-krotnie był kierownikiem zespołu badawczego, 7-krotnie członkiem zespołów badawczych, ekspertem zewnętrznym (1), członkiem komitetu sterującego (1)),
- uczestniczył w programach europejskich,
- oceniał krajowe badania statutowe (2).

W wykazie znajdują się również informacje o projektach w trakcie realizacji (1 krajowy i 1 międzynarodowy) oraz projekt złożony (w procesie oceny).

Zamieszczony w dokumentacji do wniosku wykaz wykonanych zadań badawczych przez Habilitanta w ramach powyższych projektów nie budzi mojej wątpliwości co do udziału i zaangażowania w ich realizację.

Do aktywności naukowej Habilitanta można zaliczyć również działalność jako ekspert Fundacji na rzecz Nauki Polskiej ds. oceny wniosków o projekty naukowo-badawcze oraz współpracę z Centrum Badań Kosmicznych PAN. Współpracuje również z zagranicznymi uczelniami i instytucjami naukowymi, m.in. z Łotwy, Estonii, Niemiec, Holandii, Rumunii, Portugalii, Ukrainy, Serbii. Od 2014 r. jest ekspertem Agencji Wykonawczej Unii Europejskiej ds. Badań (EU Research Executive Agency, REA) oceniającym międzynarodowe wnioski o projekty badawczo-rozwojowe (44), a także recenzującym realizację takich projektów. Należy zwrócić także uwagę na jego zaangażowanie w zakresie współpracy z otoczeniem społecznym i gospodarczym, tj.: udział w stworzeniu Paneuropejskiego środowiska testowania nowych rozwiązań technologicznych i organizacyjnych w ramach projektu DRIVER+; udział w stworzeniu Pracowni Planowania Cywilnego w strukturach Katedry Bezpieczeństwa Wewnętrznego SGSP; prowadzenie konsultacji, wykonywanie ekspertyz w ramach współpracy z sektorem gospodarczym; opracowanie programów szkoleń oraz udział w zespołach eksperckich i konkursowych.

Oceniając dorobek naukowy Habilitanta, pragnę wskazać, że jest on znaczący i osadzony w naukach o bezpieczeństwie. Imponująca, jak na ten etap kariery naukowej, liczba cytowań oraz publikacji znajdujących się na liście czasopism punktowanych pozwala jednoznacznie stwierdzić, że dorobek Habilitanta w istotny sposób wzbogaca literaturę przedmiotu w obszarze bezpieczeństwa. Świadczy o właściwym i harmonijnym Jego rozwoju oraz wskazuje na niezaprzeczalną rozpoznawalność Kandydata w krajowym i międzynarodowym środowisku naukowym.

Na szczególną uwagę zasługuje fakt, że aktywność naukowa (badawcza), dydaktyczna i popularyzatorska dr. Tomasza Zwęglińskiego nakierowana jest na rozszerzenie, pogłębienie i umiejętne łączenie zdobytego doświadczenia zawodowego z badaniami naukowymi. Stanowi przykład interdyscyplinarnego podejścia do problematyki bezpieczeństwa, wykorzystując przy tym osiągnięcia nauk technicznych i oczywiście nauk o bezpieczeństwie. Pozytywnie należy również ocenić doświadczenie w samodzielnym prowadzeniu badań i kierowaniu projektami naukowymi.

Uwzględniając powyższy opis uzyskanych osiągnięć stwierdzam, że działalność dydaktyczną i popularyzatorską oraz naukowo-badawczą Kandydata, realizowaną w kraju i za granicą, można ocenić jako wartościową i twórczą, stanowiącą istotny wkład w dalszym rozwoju nauk o bezpieczeństwie.

V. OCENA OSIĄGNIĘĆ NAUKOWYCH

Pan dr Tomasz Zwęgliński zgodnie z art. 219 ust. 1 pkt 2 ustawy z dnia 20 lipca 2018 r. Prawo o szkolnictwie wyższym i nauce jako osiągnięcia naukowe wskazał:

I. Monografię naukową:

T. Zwęgliński, *Poznawcze problemy ewaluacji ćwiczeń ochrony ludności*, Wydawnictwo Akademii Pożarniczej, Warszawa 2023, ISBN 978-83-966806-7-9, liczącą łącznie 512 stron. Praca została poddana recenzjom wydawniczym przez prof. dra hab. Bernarda Wiśniewskiego oraz prof. dra hab. Jerzego Wolanina.

II. Cykl powiązanych tematycznie artykułów naukowych:

1. T. Zwęgliński, M. Stefańska (2021). From Mobilization to Lessons Learnt – Civil Protection and Humanitarian Aid Operations in Mozambique 2019. *Security Dimensions*, 36(36), pp. 94–121, <http://dx.doi.org/10.5604/01.3001.0015.0488>.
2. Zwęgliński T. (2020). Polish Approach to Sharing Resources Deployable for the EU Civil Protection Mechanism. *Internal Security*, 13(1), pp. 143–156, <http://dx.doi.org/10.5604/01.3001.0015.2905>.
3. Zwęgliński T. (2020). An Overview of the European Union Instruments Contributing to the Internal Security of the Organization and its Member States. *Zeszyty Naukowe SGSP*, 74(2), pp. 181–196, <http://dx.doi.org/10.5604/01.3001.0014.3178>.
4. Zwęgliński T., Arculeo C. (2020). Risk management as a tool of the civil emergency planning in the United Kingdom – comparison with the Polish approach. *Internal Security*, 12(2), pp. 55–82, <http://dx.doi.org/10.5604/01.3001.0014.6675>.
5. Zwęgliński T., Rodríguez Cordero M. (2019). Spanish Civil Protection System as a Part of European Union Emergency Response. *Internal Security*, 2, pp. 165–178, <http://dx.doi.org/10.5604/01.3001.0013.8301>.
6. van Duuren C., Zwęgliński T. (2019). Analysis of the Dutch Crisis Response System in the Context of the Common European Union Resilience. *Internal Security*, 2, pp. 55–64, <http://dx.doi.org/10.5604/01.3001.0013.8205>.
7. Zwęgliński T., Morgado C. (2018). *Analytical approach to cooperation of the State Fire Service with the Police in Poland in the context of brief comparison with Portuguese reality*. *Internal Security*, 10(1), pp. 161–182, <http://dx.doi.org/10.5604/01.3001.0012.7498>.

Ad. I

Sytuacje kryzysowe spowodowane m.in. katastrofami naturalnymi (m.in. powódzie, pożary) lub awariami technicznymi (awarie systemów elektroenergetycznych, łączności, sieci teleinformatycznych, zawalenie się budynków, szkody górnicze) są dynamiczne i często pojawiają się bez ostrzeżenia. Różnorodność i niepowtarzalność tych zdarzeń sprawia, że każde z nich będzie inne i będzie generować inne zagrożenia. Związane jest to również z presją czasu, ryzykiem, niepewnością oraz brakiem, nadmiernymi lub sprzecznymi informacjami, źródłami i przyczynami, często niepozostające w bezpośrednich związkach, co powoduje, że nie zawsze można im skutecznie zapobiegać. Dlatego też, z jednej strony podejmuje się starania zmierzające do przeciwdziałania im i minimalizowania skutków ich wystąpienia, co w konsekwencji sprowadza się m.in. do przeprowadzenia ich analiz, ocen i prognoz, natomiast z drugiej strony wiąże się to ze spełnieniem wielu procedur i długotrwałymi przygotowaniem (składającymi się ze złożonego cyklu planowania, przygotowania sprzętu, szkolenia personelu, ćwiczeń i usprawnień), a których ukoronowaniem jest sprawne, zgodnie z planem ich wykonanie.

Wszechstronne nabycie kompetencji przez kadrę podmiotów ratowniczych i odpowiedzialną za zapewnienie bezpieczeństwa do podjęcia działań na ewentualne zagrożenia, wiąże się z doбором stosowania adekwatnych metod szkoleniowych realizowanych w formie ćwiczeń praktycznych. Na poziomie indywidualnym umożliwiają one praktyczne poznanie i sprawdzenie planów i procedur reagowania, poprzez udział w symulowanej reakcji, z kolei na poziomie organizacji pomagają zidentyfikować niedostatki w planowaniu, szkoleniu i zasobach. Ta identyfikacja luk i ograniczeń może potencjalnie doprowadzić do pozytywnych zmian w celu poprawy poziomu gotowości tych podmiotów.

Prawidłowo przeprowadzona walidacja ćwiczeń z zakresu ochrony ludności ma służyć gromadzeniu doświadczeń, formułowaniu obiektywnych wniosków na przyszłość w aspekcie wiedzy i umiejętności osób biorących udział w takich przedsięwzięciach tj. łatwości komunikowania się, przewidywania, rozwiązywania problemów, szybkiego podejmowania decyzji, sprawnego działania oraz pracy zespołowej, uświadomieniu popełnionych błędów, a przede wszystkim wyeliminowaniu różnego rodzaju zagrożeń. Ewaluacja stanowi jeden z etapów zarządzania kryzysowego – etap kontroli, który umożliwia sprawdzenie poprawności realizacji procesów i osiągniętych efektów.

Monografia składa się z wprowadzenia (str. 9–22), trzech rozdziałów (str. 323–418), wniosków i uogólnień (str. 419–422), bibliografii (str. 423–452) i załączników (str. 453–512).

W pracy została zachowana terminologia właściwa dla nauk społecznych, skupiona m.in. wokół dyscypliny naukowej nauki o bezpieczeństwie.

Za **przedmiot badań** Habilitant przyjął system ochrony ludności, natomiast w ujęciu szczegółowym – proces ewaluacji ćwiczeń realizowanych w przedmiotowym systemie.

Wyniki badań zawarto w trzech rozdziałach, tworzących logiczną całość.

Pierwszy z nich – Diagnostyka – poświęcony został ustaleniu podstaw formalno-prawnych organizacji ćwiczeń z zakresu ochrony ludności. Wykazano i uzasadniono w nim potrzebę realizacji ćwiczeń, a szczególnie ich ewaluacji. Dokonano diagnostyki obecnego, nieoptymalnego stanu rzeczy badanej rzeczywistości, która dotyczy zarówno Polski, jak i innych państw na świecie.

Na potrzeby rozdziału Habilitant zrealizował badania podstawowe, które miały na celu ustalenie znaczenia ćwiczeń dla procesów planowania cywilnego w powszechnej opinii uczestników systemu zarządzania kryzysowego. Badania zostały przeprowadzone metodą sondażu diagnostycznego na grupie 160 respondentów funkcjonujących w systemie ochrony ludności. Na ich podstawie opracowano teorię ewaluacji ćwiczeń, pozwalającą na jej walidację w realiach ćwiczeń ochrony ludności.

W świetle powyższych założeń sformułowano główny problem badawczy w postaci pytania: Czy ewaluacja ćwiczeń ochrony ludności umożliwia budowanie nowej wiedzy o ćwiczącym systemie i prowadzi do jego rozwoju?

W związku ze złożonością głównego problemu badawczego dokonano jego dekompozycji w postaci szczegółowych problemów badawczych o następującej treści:

1. Jakie są metody ewaluacji ćwiczeń?
2. Jakie istnieją techniki i narzędzia ewaluacji?
3. Jakie są kryteria ich doboru w zależności od rodzaju ćwiczeń?
4. Jakie przyjąć parametry i wskaźniki ewaluacji?
5. Jak zapewnić obiektywność procesu ewaluacji?
6. Jak zapewnić użyteczność wyników ewaluacji w praktyce funkcjonowania systemów działających w zakresie ochrony ludności?

W oparciu o wyniki badań podstawowych postawiono następujące tezy badawcze:

1. Organizatorzy ćwiczeń nie dysponują wystarczającym instrumentarium metodycznym pozwalającym na obiektywną ewaluację ćwiczeń z zakresu ochrony ludności.
2. Metodycznie przeprowadzona ewaluacja warunkuje sens realizacji ćwiczeń ochrony ludności;

3. ewaluacja ćwiczeń realizowana w sposób usystematyzowany i metodyczny umożliwia adekwatny do potrzeb, przewidywalny i długofalowy rozwój systemów działających na rzecz ochrony ludności.
4. Ćwiczenia skoncentrowane na realizacji celu poznania obecnego lub przyszłego stanu rzeczy cechują się znacznym potencjałem o charakterze badawczym.
5. Istnieje potrzeba wsparcia organizatorów ćwiczeń, w szczególności poprzez usystematyzowanie procesu ich ewaluacji, jak również wskazania zalet płynących z metodycznego podejścia do tego zagadnienia, co możliwe jest poprzez opracowanie teorii ewaluacji ćwiczeń ochrony ludności.

Z oświadczenia Habilitanta wynika, że powyższe tezy sformułowane zostały na podstawie wyników Jego wieloletnich badań przedstawionych w szeregu publikacji oraz poddano je dyskusji naukowej w ramach dwóch edycji międzynarodowej konferencji naukowej zatytułowanej *Evaluation mechanisms*.

Zaprezentowane kluczowe elementy badań podstawowych uzasadniły i ugruntowały potrzebę weryfikacji wypracowanych tez. Tezy te stanowiły podstawę sformułowania głównego celu badań, którym było opracowanie teorii ewaluacji ćwiczeń ochrony ludności. Osiągnięcie tak złożonego celu zostało zrealizowane poprzez osiągnięcie dwóch celów szczegółowych, z czego jeden miał charakter poznawczy, a drugi użyteczny. Cel poznawczy stanowiła diagnoza zastanego stanu rzeczy w zakresie ewaluacji ćwiczeń na arenie międzynarodowej i krajowej (w tym analiza kluczowych systemów działających na rzecz ochrony ludności, tj. system zarządzania kryzysowego, krajowy system ratowniczo-gaśniczy, system Państwowego Ratownictwa Medycznego, system powiadamiania ratunkowego, Obrona Cywilna Kraju oraz Policja). Diagnozę przeprowadzono z zastosowaniem metody sondażu diagnostycznego (techniką ankiety) oraz analizy statystycznej. Z kolei celem poznawczym była diagnoza procesu ewaluacji ćwiczeń ochrony ludności, a także uporządkowanie wiedzy w tym zakresie. Umożliwiło to zaprojektowanie wewnętrznie i zewnętrznie spójnej teorii metodycznego podejścia do ewaluacji ćwiczeń w oparciu o zaadaptowaną, rozbudowaną i dostosowaną do warunków krajowych taksonomię funkcji ochrony ludności. Zaproponowana taksonomia stanowi nowatorskie podejście do postrzegania, rozumienia i projektowania systemu ochrony ludności, umożliwiające porządkowanie, doskonalenie i rozwijanie funkcji i zdolności systemu z zastosowaniem trafnej i rzetelnej ewaluacji ćwiczeń. Habilitant, na kanwie przeprowadzonych badań dokonał klasyfikacji ćwiczeń z uwagi na ich zakres i nakłady organizacyjne, a także sformułował autorską definicję ćwiczeń.

Powyższe przedsięwzięcia badawcze uzupełniono analizą krytyczną krajowej i zagranicznej literatury przedmiotu oraz innych materiałów źródłowych, co pozwoliło określić sytuację problemową, a także zidentyfikować i wyjaśnić jej przyczyny.

W tej części pracy Habilitant nie ustrzegł się błędu merytorycznego, polegającego na powoływaniu się na nieaktualne przepisy dotyczące organizacji ćwiczeń w Policji. Przywołany przepis (przypis nr 256) zarządzenia nr 963 Komendanta Głównego Policji z dnia 7 lipca 2010 r. w sprawie metod i form przygotowania oraz prowadzenia krajowych i międzynarodowych ćwiczeń sztabowych w Policji utracił moc. Obecnie obowiązuje zarządzenie nr 34 Komendanta Głównego Policji z dnia 30 października 2021 r. w sprawie metod i form przygotowania oraz prowadzenia krajowych i międzynarodowych ćwiczeń w Policji w zakresie reagowania w sytuacjach szczególnych zagrożeń lub w sytuacjach kryzysowych. Jednakże mimo powyższego mankamentu, prawidłowo zdiagnozował problem związany z przeprowadzaniem ewaluacji ćwiczeń we wskazanej formacji.

Uzyskane wyniki badań stały się na tyle wystarczające i poznawcze w swej treści, że pozwoliły na zaprezentowanie w rozdziale drugim monografii, zatytułowanym *Prognoza*, koncepcji racjonalnej ewaluacji ćwiczeń. Opracowano tu również założenia ewaluacji, dokonano analizy różnic między tradycyjnymi badaniami naukowymi a ewaluacją, usystematyzowano proces ewaluacji ćwiczeń, w tym wskazano i szczegółowo opracowano jego dwa wymiary odnoszące się do trafności i rzetelności procesu ewaluacji. Zaprojektowano także model ewaluacji w ujęciu procesowym, składającym się z cyklicznie realizowanych czynności, tj. projektowanie, planowanie, organizowanie i przeprowadzenie ewaluacji. Przedstawiono tu również rodzaje danych i narzędzia umożliwiające ich zebranie podczas ćwiczeń, a także opracowano schematy analizy, wnioskowania i interpretowania tych danych.

Ostatni, trzeci rozdział – *Walidacja teorii* – zawiera praktyczne przykłady zastosowania proponowanej teorii (metodologicznego podejścia do ewaluacji ćwiczeń). Poświęcony jest on sprawdzeniu teorii ewaluacji ćwiczeń, którą poddano walidacji w dwojaki sposób. W pierwszym przypadku dokonano jej sprawdzenia z zastosowaniem zaproponowanego modelu ćwiczeń opartego na dyskusji z zastosowaniem symulacji (metoda drzewa zdarzeń). Natomiast w drugim przypadku posłużono się trzema ćwiczeniami opartymi na działaniu z zastosowaniem badań quasi-eksperymentalnych (m.in. z zastosowaniem metod sondażu diagnostycznego, badań porównawczych, grup fokusowych, analizy klasyfikacji jakości modelu), prowadzonych podczas międzynarodowych ćwiczeń z zastosowaniem walidowanej teorii.

We *Wnioskach i uogólnieniach* Habilitant dokonał podsumowania rezultatów badań,

zaprezentowanych w monografii. Zamieszczono w nim wyniki badań weryfikacyjnych, postulowane rozwiązania, konkluzje ogólne i wynikające z nich wnioski szczegółowe mające charakter rekomendacji.

Nie bez znaczenia dla prezentowanych wniosków oraz wartości monografii jest bezpośredni związek pomiędzy obszarem zainteresowania naukowego a obszarem aktywności zawodowej Kandydata – doświadczenie Autora okazało się dobrym źródłem poznawczym. Połączenie teorii z praktyką zawsze powinno skutkować formułowaniem właściwych, praktycznych wniosków, których wdrożenie może przełożyć się na skuteczność aktywności w danej dziedzinie.

Uwzględniając złożoność przedmiotu poznania należy stwierdzić, że Habilitant podjął się dzieła wymagającego rozległej i żmudnej pracy badawczej, związanej problematycznością zdarzeń, opinii i wypowiedzi. W tym celu włożył wiele wysiłku w poszukiwanie często drobnych fragmentów, przekładających się logicznie na obraz realnej przedmiotowo rzeczywistości. Kolejność oraz struktura poszczególnych rozdziałów monografii nie budzi zastrzeżeń. Wyraźnie jest w nich dostrzegalna logika prowadzenia badań, jak i poprawność formułowania uzyskanych wniosków. W toku badań i ostatecznego opracowania ich wyników wykorzystano właściwą literaturę dotyczącą przedmiotu badań oraz metodologii badań naukowych.

Oceniając stronę metodologiczną pracy, uważam, że zawiera ona starannie przemyślane założenia badawcze. Bez wątplenia Habilitant wykazał się umiejętnościami wyboru problemów badawczych i dostosowanych do nich metod, technik i narzędzi badawczych. Używana terminologia jest właściwa naukom o bezpieczeństwie oraz innym dyscyplinom, do których się odwołuje, a rozległość zgromadzonej wiedzy jest bardzo duża. Monografia w merytoryczny, spójny i wyczerpujący sposób prezentuje odpowiedzi na postawione pytania. Habilitant po zidentyfikowaniu problemu naukowego prawidłowo dokonuje przeglądu i doboru odpowiednich teorii, przeprowadza staranną diagnozę, prowadzi analizę zagranicznych praktyk, by następnie zaproponować autorską, dobrze uzasadnioną naukowo koncepcję zidentyfikowanego problemu naukowego. I to osiągnięcie należy uznać za Jego istotny wkład do teorii nauk o bezpieczeństwie.

Ad. II

Kolejnym osiągnięciem Habilitanta, który wskazał do oceny, stanowi zbiór publikacji, stanowiących cykl 7 spójnych tematycznie artykułów naukowych, publikowanych w sposób z góry założony i z czytelną systematyką. Są to prace przygotowane wyłącznie przez

Habilitanta (2) lub we współautorstwie (3), wydane w języku angielskim. Artykuły opublikowano w latach 2018-2021 w czasopismach znajdujących się na liście czasopism punktowanych MEiN (stan na 2023 r.), tj.: *Internal Security* (5) – 100 pkt., *Zeszyty Naukowe SGSP* (1) – 100 pkt., *Security Dimensions* (1) – 40 pkt.

Celem cyklu była diagnoza poziomu przygotowania systemów ochrony ludności państw UE w wymiarze indywidualnym i zbiorowym Unijnego Mechanizmu Ochrony Ludności (UCPM) na wypadek zagrożeń bezpieczeństwa powszechnego przekraczającego możliwości reakcji pojedynczego państwa w wymiarze interwencji na poziomie europejskim i globalnym. W przedstawionych pracach Kandydat skupił się na zaprezentowaniu systemów bezpieczeństwa i ochrony ludności w poszczególnych państwach UE, które umiejętnie zestawiał z rozwiązaniami polskimi oraz zaprezentował sposób współpracy i koordynacji międzynarodowej w obliczu katastrof naturalnych poza UE.

Publikacja artykułów wynikała z długiego okresu prowadzenia kompleksowych badań, których rezultaty zostały publikowane w poszczególnych częściach. Badania zostały wykonane w ramach międzynarodowych projektów badawczych i rozwojowych podejmujących tematykę mechanizmu pomocowego. Wszystkie prace opracowane zostały według analogicznego schematu. Artykuły stanowią spójną całość, która wynikała z usystematyzowanych badań nad problematyką.

Główna teza stawiana w prezentowanych artykułach zakłada, że zorganizowana i systemowa współpraca państw członkowskich UE w domenie ochrony ludności w wymiarze multilateralnym UCPM umożliwia sprawniejsze radzenie sobie z zagrożeniami bezpieczeństwa powszechnego na poziomie narodowym, szczególnie tymi, które prowadzą do sytuacji kryzysowej lub kryzysu.

Habilitant prawidłowo zidentyfikował i sformułował problem badawczy wymagający ustalenia możliwości funkcjonowania Unijnego Mechanizmu Ochrony Ludności w przestrzeni międzynarodowej, a także doprecyzował przedmiot badań, którym były procesy współpracy międzynarodowej na rzecz ochrony ludności. Rozwiązania postawionego problemu badawczego podjął się we współpracy z naukowcami z zagranicy, szczególnie w sytuacjach, gdy wymagane było pozyskanie danych z wybranych państw, w których przeprowadzono prace analityczne.

Każdy z artykułów napisany został przy zastosowaniu właściwych nauce o bezpieczeństwie metod badawczych. Na potrzeby badań przeprowadzono analizę treści materiałów naukowych, branżowych i prawnych. Ponadto przeprowadzono badania sondażowe w postaci wywiadów eksperckich i ankiety. Jednocześnie, co zasługuje na

aprobate, Habilitant odwołuje się do zdobytego przez wiele lat doświadczenia, wynikającego z bezpośrednich obserwacji poczynionych w toku realizacji zadań służbowych związanych z organizacją i udziałem w ćwiczeniach z zakresu zarządzania kryzysowego i ochrony ludności.

W artykule „From Mobilization to Lessons Learnt – Civil Protection and Humanitarian Aid Operations in Mozambique 2019” przedstawiono funkcjonowanie mechanizmów pomocy i odbudowy (Unijnego Mechanizmu Ochrony Ludności oraz Międzynarodowego Czerwonego Krzyża i Ruchu Czerwonego Półksiężyca) w przypadku zaistnienia katastrof naturalnych. Jako studium przypadku omówiono operację w Mozambiku w 2019 r. w trakcie tropikalnych cyklonów Idai i Kenneth. Dokonano w nim oceny skuteczności, współpracy międzynarodowej i koordynacji działań w zakresie ochrony ludności i pomocy humanitarnej, które stanowią kluczowy wymóg ograniczenia wpływu poważnych katastrof na kraje rozwijające się i dotkniętą nimi ludność. Przeprowadzona analiza pozwoliła na sformułowanie kilku kluczowych rekomendacji mających na celu rozwój i doskonalenie systemu pomocowego.

Celem artykułu „Polish Approach to Sharing Resources Deployable for the EU Civil Protection Mechanism” była ocena wpływu wykorzystania polskich środków ochrony ludności rozmieszczanych za granicą do pomocy innym krajom dotkniętym klęskami i kryzysami na bezpieczeństwo wewnętrzne kraju. Na podstawie przeprowadzonej analizy wyników badań stwierdzono, że planowanie operacyjne w Polsce jest dobrze zorganizowane, co znacząco zmniejsza zidentyfikowane ryzyko dla bezpieczeństwa wewnętrznego.

W artykule „An Overview of the European Union Instruments Contributing to the Internal Security of the Organization and its Member States” dokonano przeglądu kluczowych polityk i instrumentów UE w celu analizy ich pod kątem implikacji dla bezpieczeństwa wewnętrznego UE. W jego podsumowaniu przedstawiono ogólny obraz logiki i synergii reakcji UE na kryzysy.

Artykuł „Risk management as a tool of the civil emergency planning in the United Kingdom – comparison with the Polish approach” miał na celu analizę brytyjskiego systemu zarządzania kryzysowego i zestawienia go z kluczowymi elementami systemu polskiego, tak aby określić istotne podobieństwa i różnice między nimi. Przedstawiono w nim również procesy zarządzania ryzykiem.

Kolejny artykuł „Spanish Civil Protection System as a Part of European Union Emergency Response” miał na celu analizę hiszpańskiego systemu bezpieczeństwa wewnętrznego poprzez analizę głównych procesów oceny ryzyka i planowania kryzysowego,

zarządzania kryzysowego i systemu ochrony ludności, instytucji egzekwowania prawa oraz aspektów współpracy cywilno-wojskowej. Wybór Hiszpanii wydaje się jak najbardziej zasadny i ciekawy, gdyż jako państwo będące w istocie federacją państw autonomicznych, składa się właściwie z kilku autonomicznych systemów regionalnych, które są konstytuowane i regulowane na poziomie regionalnym federacji. Prowadzić to może do powstania systemu asymetrycznego, który może prowadzić do konfliktów koordynacyjnych, zwłaszcza gdy w tej samej sytuacji nadzwyczajnej dwie wspólnoty autonomiczne zgadzają się na różne poziomy zarządzania kryzysowego. I w związku z tym właściwie postawiono problemy badawcze: *Jak takie systemy działają w sytuacji awaryjnej?; Jak System Zarządzania Kryzysowego i Ochrony Ludności i jego instytucje współdziałają ze sobą?* W opracowaniu podjęto także próbę poszukiwania podobieństw pomiędzy systemem polskim i hiszpańskim oraz zidentyfikowania wyzwań stojących przed hiszpańskim systemem zarządzania kryzysowego i ochrony ludności w najbliższej przyszłości.

W artykule „Analysis of the Dutch Crisis Response System in the Context of the Common European Union Resilience” przedstawiono holenderskie podejście do krajowej oceny ryzyka, jak również organizacyjne aspekty systemu bezpieczeństwa wewnętrznego stosowanego w Holandii. Dokonano również próby diagnozy wyzwań, które w niedalekiej przyszłości wpłyną na rozwój systemu ochrony ludności.

Ostatni, przedstawiony do oceny artykuł „Analytical approach to cooperation of the State Fire Service with the Police in Poland in the context of brief comparison in the Portuguese reality” dotyczy analizy porównawczej na podstawie polskich i portugalskich doświadczeń z zakresu ochrony cywilnej i akcji ratunkowych. Przybliżono w nim działania agencji, służb i podmiotów, odpowiednio zorganizowanych w System Zintegrowanej Ochrony i Niesienia Pomocy, na szczeblu krajowym, okręgowym i gminnym. Autorzy artykułu wskazują na podobieństwa funkcjonowania systemu pod kątem współpracy poszczególnych jego elementów, ale również wskazują na różnice w zakresie ich szkolenia.

Zaprezentowane w artykułach wyniki badań zostały dobrze zaplanowane, przeprowadzone i prawidłowo zinterpretowane. Jednoznacznie potwierdzają zasadność współpracy międzynarodowej w obszarze ochrony ludności, która regulowana jest na zasadach partnerskich między państwami uczestniczącymi w tym systemie. Ścisła współpraca pomiędzy poszczególnymi krajami jest sprawą niezwykle ważną dla zapewnienia żywotnego celu, jakim jest bezpieczeństwo obywateli, zwłaszcza przed poważnymi zagrożeniami i niebezpieczeństwami, powstającymi lub oddziałującymi w kontekście granicznym. Ponadto

umożliwia ona sprawne korzystanie z zasobów ochrony ludności innego państwa, w sytuacjach gdy zdarzenie niekorzystne przekracza możliwości reagowania własnego państwa.

Podsumowując ten fragment recenzji, należy podkreślić, że przedstawione do recenzji publikacje są wartościowe, stanowią interesujące opracowania, prezentują aktualny stan wiedzy oraz poruszają ważne problemy bezpieczeństwa. Artykuły stanowią powiązany tematycznie cykl, który uznaję za oryginalne rozwiązanie problemu naukowego, wnosząc znaczny wkład w rozwój dyscypliny nauk o bezpieczeństwie.

VI. WNIOSEK KOŃCOWY

Oceniając pozytywnie całokształt dorobku stwierdzam, iż ustawowe kryteria określone w art. 219 ust. 1 pkt 2 i 3 ustawy z dnia 20 lipca 2018 r. — Prawo o szkolnictwie wyższym i nauce (Dz. U. z 2023 r., poz. 742 z późn. zm.) zostały w pełni spełnione i przedkładam wniosek o dopuszczenie Pana dr. Tomasza Zwęglińskiego do dalszych etapów postępowania habilitacyjnego.

